

2011

Holland Animation

Een onderzoek naar Nederlandse
Animatiefilms in Nederland en in hoeverre
het Holland Animation Film Festival heeft
bijgedragen aan de promotie daarvan.

Eindwerkstuk Filmcultuur
Helen Tamminga, 3351831
Studiejaar: 2010-2011, blok 3
Docent: Ansje van Beusekom
Datum voltooiing: 8 april 2011

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding	3
1. Geschiedenis van de Nederlandse animatiefilm	5
1.1 Wat is animatie?.....	5
1.2 Nederlandse animatiefilms in Nederland.....	6
1.3 Ontwikkelingen in de Nederlandse animatiefilm	9
2. Holland Animation Film Festival	10
2.1 De beginjaren van het HAFF	11
2.2 Ontwikkelingen van het HAFF	12
3. Het verband tussen Nederlandse animatiefilms in Nederland en het HAFF.....	13
Conclusie	14
Literatuurlijst	15

Inleiding

Het culturele en economische belang van animatiefilm is wereldwijd groeiende. Animatie speelfilms zoals **THE LEGEND OF THE GUARDIAN** en **TOY STORY 3** vieren de laatste jaren grote successen. Ook reguliere speelfilms (*live action*) zijn voor een steeds groter deel geanimeerd. Daarnaast groeide het belang van animatie voor tal van andere terreinen. Denk bijvoorbeeld aan computerspellen.¹ Maar hoe zit het met Nederlandse animatiefilms in Nederland? Vieren de Nederlandse animatiefilms ook grote successen en hoe gaat Nederland hiermee om?

Een ander interessant fenomeen in dit verband is het Holland Animation Film Festival (HAFF). Dit internationale festival is in 1985 opgericht en met ingang van 2009 een jaarlijks evenement in Utrecht. Het fungeert als ontmoetingsplaats en inspiratiebron voor animatieprofessionals en aankomend talent en promoot animatiefilms als aantrekkelijke culturele vrijetijdsbesteding voor een breed publiek. Het HAFF besteedt aandacht aan de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van animatie. Het festival heeft internationale competities voor korte films, opdrachtfilms en webanimaties en een publieksprijs voor de beste Nederlandse animatiefilm.²

Het is relevant om te onderzoeken of er een verband is tussen de promotie van de Nederlandse animatiefilms in Nederland en het HAFF om het inzicht te krijgen of een festival een goede manier is om animatiefilms te promoten en of dit ook daadwerkelijk gebeurt. De vraagstelling bij dit onderzoek is dan ook: *In hoeverre heeft het Holland Animation Film Festival bijgedragen aan de promotie van de Nederlandse animatiefilm in Nederland?*

Ik ga in dit onderzoek dieper in op de relatie tussen de Nederlandse animatiefilm in Nederland en het HAFF. Ik wil hiermee in kaart brengen hoe de Nederlandse animatiefilm zich heeft ontwikkeld in Nederland en hoe het festival aan deze ontwikkeling heeft bijgedragen. Ik verwacht te ontdekken dat het HAFF een positieve invloed heeft op de animatiesector in Nederland. Hoewel er ook technische en andere maatschappelijke veranderingen zullen zijn die een rol hebben gespeeld in de ontwikkeling van de Nederlandse animatiefilm in Nederland, richt ik mij in dit onderzoek vooral op de invloed van het festival op de Nederlandse animatiesector.

Om het verband aan te duiden tussen de Nederlandse animatiesector en het HAFF is het van belang om het verloop van de geschiedenis van beide fenomenen in kaart te brengen. Om een beeld te krijgen van de Nederlandse animatiefilm in Nederland voordat het festival bestond, zijn er diverse bronnen geraadpleegd. Ik begin met het beschrijven van wat animatie eigenlijk is en welke technieken hierbij worden gebruikt. Daarna ga ik verder met het beschrijven van de

¹ Bart Drenth en Arjan Verhoeven, *Animatie in Nederland: deelonderzoek*. Utrecht 2008, pp. 5-7

² Holland Animation Film Festival, *Organisatie*. <<http://www.haff.nl/nl/haff/organisatie/>> (5 maart 2011)

animatiegeschiedenis van Nederland en de ontwikkelingen daarin. Vervolgens bespreek ik de beginjaren van het HAFF en de ontwikkelingen tot hoe het festival er nu uitziet. Ook de populariteit van het festival komt hier aan bod. Tot slot probeer ik te beschrijven wat de gevolgen zijn geweest van het festival voor de promotie en de Nederlandse animatiefilm in het algemeen. Dit zal leiden tot een samenvattende conclusie over de bijdrage van het Holland Animation Film Festival aan de Nederlandse animatiesector.

1. Geschiedenis van de Nederlandse animatiefilm

1.1 Wat is animatie?

Het woord animatie, is afkomstig van het Latijnse woord *animare*, wat 'het leven geven aan' of 'bezielen' betekend. Binnen de context van de animatiefilm betekent dit: de artificiële creatie van de illusie van beweging in lijnen en vormen.³ Door ieder beeldje apart te creëren of te bewerken ontstaat op het doek iets dat geen weergave hoeft te zijn van iets dat voor de camera bestaat, maar ontstaat er een nieuwe beweging en dus een nieuwe werkelijkheid. Voordat de eerste filmcamera was uitgevonden, bestond animatie dan ook al.

In de 19^e eeuw werden er allemaal speeltjes en instrumenten ontwikkeld die door het draaien of flippen een reeks getekende bewegingsfasen tot leven brachten. Voorbeelden hiervan zijn de *Phenakistiscope* van Plateau in 1831, de *Zoötroop* van W.G. Horner in 1834 en de *Praxinoscope* van Emile Reynaud uitgevonden in 1880. De *Praxinoscope* liet het publiek voor het eerst bewegende sequenties zien in een vorm die een filmvertoning benaderde.⁴ De uitvinding van de filmcamera en de filmprojector brachten nieuwe mogelijkheden voor het maken van animatiefilms. Alleen nam animatie in deze tijd een bescheiden plaats in, omdat de aandacht vooral ging naar de *live action* beelden. Ook werden er verschillende animatietechnieken ontwikkeld en gehanteerd, waardoor er onder het begrip animatiefilms een grote verscheidenheid aan films ontstond. Zo is het mogelijk om een animatiefilm te maken door direct op een stuk film te tekenen. Hierbij wordt dus geen gebruik gemaakt van een camera. Het probleem hierbij is dat je soms op een heel klein stuk film moet tekenen (bij 16mm film in een tekenvlakje van 9,5x7 mm). Meestal worden animatiefilms wel opgenomen met een camera. Daarbij worden ruwweg drie manieren van werken onderscheiden:

- Het beeldmateriaal is van tevoren klaargemaakt, waardoor de camera alles in de aangegeven volgorde kan opnemen.
- Een deel van het materiaal is voorbereid en onder de camera wordt beweging geconstrueerd.
- De hele animatie vindt tijdens het opnemen plaats.

Voor elk van deze drie manieren van cameragebruik zijn ook weer verschillende technieken van vormgeving mogelijk.⁵

De bekendste technieken, waarbij het beeldmateriaal van tevoren is klaargemaakt, zijn lijnanimatie en celanimatie. Bij lijnanimatie wordt voor ieder beeldje een nieuwe tekening op papier gemaakt, dit was dan ook erg tijdrovend. Bij celanimatie worden de bewegende en niet-bewegende

³ Paul Wells, *Understanding Animation*. Londen 1998, p. 10

⁴ Ton Gloudemans, *Korte geschiedenis van de animatiefilm*. 2004, p. 1

⁵ Kees Broos, *Beeld voor Beeld: Nederlandse en internationale animatiefilm*. 1983, pp. 9-10

delen van het beeld van elkaar gescheiden. De bewegende onderdelen van de tekening worden op een of meerdere transparante vellen getekend, de *cel's*, en over de stilstaande onderdelen van de tekening gelegd. Deze techniek maakte het mogelijk om voor iedere bewegingsfase slechts een gedeelte van het beeld te hoeven tekenen, bijvoorbeeld een figuurtje en niet de achtergrond. Ook kon door celanimatie het werk worden opgedeeld in diverse specialisaties. Walt Disney (1901-1966) groeide hierdoor tot een grote studio met honderden mensen in dienst.⁶

Bij de animatietechniek waarbij een deel van het beeldmateriaal is voorbereid, zijn met name de achtergronden in details uitgewerkt. Alles wat moet bewegen, wordt door de animator zelf voor de camera beeld voor beeld behandeld. Het materiaal kan tweedimensionaal zijn (cut-out animatie, silhouettenanimatie) of driedimensionaal (poppen-, klei- en objectanimatie).⁷ Bij de derde techniek, waarbij alles voor de camera wordt opgenomen, wordt het beeld voor de camera opgebouwd en per opname veranderd. Elke opname moet hierbij absoluut goed zijn, omdat anders de hele scene overgemaakt moet worden. De animator kan verschillende materialen gebruiken om het beeld op te bouwen. Bijvoorbeeld inkt-, verf- en plasticine animatie, zand-, poeder- en kralenanimatie of pastelanimatie.⁸ Door de opkomst van digitale technieken ook nieuwe vormen van animatie mogelijk. De scantechniek maakt het mogelijk om analoog geproduceerd materiaal te digitaliseren. Zo kan de grafische kwaliteit van de nog met de hand gemaakte tekeningen of poppen digitaal worden bewerkt en gereproduceerd. Ook worden er in *live action* films steeds grotere delen gemaakt met geanimeerde visuele effecten.⁹

Tot slot bestaan er naast deze technieken nog vele anderen. Animators verzinnen nieuwe technieken of combineren een aantal bestaande. Met al deze verschillende soorten technieken blijkt dat het begrip animatie zeer breed is en nog lang niet is uitontwikkeld.

1.2 Nederlandse animatiefilms in Nederland

De geschiedenis van de Nederlandse animatie is begonnen met de film *De moord van Raamsdonk* uit 1930. De film, gemaakt van zwart/wit silhouetten, is gemaakt door Otto van Neijenhoff (1898-1977) en Frans ter Gast (1880-1970). Deze film van 10 minuten, gaat over de moord van Raamsdonk zoals deze werd beschreven in het zogenaamde 'moordlied'. Daarna gaf George Pal (1913-1980) een grote impuls aan de animatieproductie in Nederland.¹⁰

Aan het begin van de jaren dertig vestigde de Hongaar George Pal zich in Nederland. Hij richtte in Eindhoven een studio op voor het produceren van animatiefilms. Pal bracht veel animatie-

⁶ Ton Gloudemans, *Korte geschiedenis van de animatiefilm*. 2004, pp. 2-3

⁷ Kees Broos, *Beeld voor Beeld: Nederlandse en internationale animatiefilm*. 1983, p. 18

⁸ Idem, pp. 23-25

⁹ Bart Drenth en Arjan Verhoeven, *Animatie in Nederland: deelonderzoek*. Utrecht 2008, pp. 5-7

¹⁰ Giannalberto Bendazzi, *Cartoons: One hundred years of cinema animation*. Londen 1994, p.306

expertise mee en gaf deze door aan zijn medewerkers. Een aantal van deze vakmensen zou later in diverse takken van de animatiefilmindustrie in Nederland werkzaam zijn. Pal maakte commerciële teken- en poppenfilms in Nederland. Zijn poppenfilms maakte hij volgens het principe van de tekenfilm, wat de naam Puppatoon-systeem kreeg. In 1939 vertrok naar de Verenigde Staten vanwege de dreigende wereldoorlog.¹¹

Door het uitbreken van de oorlog in Nederland sloeg het gemis aan Amerikaanse cartoons een gat in de bioscoopprogramma's en bracht het nieuwe mogelijkheden voor de productie van Nederlandse tekenfilms. Zo besloot het filmbedrijf *Profilti* uit Den Haag om eind 1940 in eigen beheer een serie tekenfilms te gaan produceren. NV Profilti was ontstaan in 1929. Na de fusie met de filmfabriek NV Orion in 1931 werd Profilti een geduchte concurrent van Polygoon. In 1933 werd filmfabriek Profilti in het geheim overgenomen door Polygoon en bestond de concurrentie tussen de filmfabrieken dus alleen nog maar schijnbaar.¹²

Profilti nam Hendrik de Vogel (1904-1970) in dienst om een serie tekenfilms te maken over Tijn Uilenspiegel. De keuze voor Tijn Uilenspiegel was gemaakt, om met dit Nederlandse verhaal bij te dragen aan een grotere bekendheid van de Nederlandse folklore. Begin 1941 was de eerste film uit de serie, Tuyl als Bakkersgezel, bijna voltooid. In vergelijking met de Amerikaanse cartoons waren de bewegingen in de film nogal housterig en technisch niet erg sterk. De Vogel weet dit aan de oorlogssituatie waardoor het gebruikte materiaal niet te best was. Waarschijnlijk werd het De Vogel onmogelijk gemaakt om na het tweede deel van de serie verder te werken, want over andere films uit de serie is niets bekend.¹³

In 1942 komen er twee nieuwelingen in beeld, Joop Geesink (1913-1984) en Marten Toonder (1912-2005), die sindsdien een blijvende invloed hebben uitgeoefend op de Nederlandse animatiefilm. Joop Geesink had een grote aanleg voor tekenen en hij bouwde met zijn broer een zaak op in gevelborden en bioscoopaffiches. In 1935 mag hij borden maken voor voorstellingen van de Nationale Revue. Als de oorlog uitbreekt volgt er een tijd van experimenteren met poppen en film. Marten Toonder maakte kennis met de techniek van het stripverhaal en de tekenfilm. In 1931 verschijnen zijn eerste gedrukte stripverhalen. Tien jaar later start de eerste Tom Poes-strip in *De Telegraaf*. De samenwerking tussen Geesink en Toonder wordt in 1942 officieel vastgelegd. **PIERUS IN DE CONTRAMINE** werd de eerste productie van de Geesink-Toonder Teekenfilmproductie firma in opdracht van de Nederlandse Spoorwegen. Verdere opdrachten komen van Philips, die vooral opdracht gaf tot het maken van poppenfilms. De samenwerking duurt nog geen twee jaar en Geesink en Toonder gaan zich meer concentreren op hun eigen specialisme. Geesink werkte door aan diverse

¹¹ Mette Peters en Egbert Barten, *Meestal in 't verborgene: animatiefilm in Nederland 1940-1945*. Abcoude 2000, pp. 17-18

¹² Idem, pp. 21-27

¹³ Idem, pp. 25-31

poppenfilms (o.a. de STER-figuur Loeki de Leeuw) en Toonder werkte verder aan diverse tekenfilms en aan zijn strips (o.a. **ALS JE BEGRIIPT WAT IK BEDOEL**).¹⁴ Naast Geesink en Toonder zijn er nog meer animatoren aan het werk. Er zijn verschillende individualisten wiens animatiefilms worden vertoond op buitenlandse animatiefilm festivals. In juni 1973 worden er in het Franse Annecy, een belangrijk film festival, 24 Nederlandse animatiefilms vertoond.¹⁵

De opkomst van de televisie in de jaren vijftig betekende een enorme terugval van het bioscoopbezoek. De budgetten voor animatie werden kleiner of zelfs helemaal ingetrokken, omdat animatiefilm geen extra inkomsten genereerden. In het klimaat van geanimeerde televisieseries is weinig ruimte voor kunstzinnige aspiraties. Het produceren van geanimeerde televisieseries is, met enkele uitzonderingen, een zuiver commerciële onderneming.¹⁶

Vanaf 1982 werd een groot deel van de animatiefilms geproduceerd via de Stichting Holland Animation. De stichting was opgericht naar aanleiding van discussies binnen de Vereniging Holland Animation over de toekomst van de animatiefilm in Nederland. Het was de bedoeling om met stichting een solide basis te verschaffen voor de productie en distributie van niet-commerciële animatiefilms. Namens de vereniging werden twee leden benoemd in het bestuur van de stichting en in de doelstellingen stond uitdrukkelijk vermeld: 'het steunen van de Vereniging Holland Animation bij de uitvoering van haar activiteiten'. Tot en met december 1997, toen de stichting 15 jaar actief was, waren er 29 titels van 17 verschillende filmmakers gedistribueerd in Nederland en 29 andere landen. Aan het eind van 2001, vlak voor de overgang naar de euro, had de stichting een half miljoen gulden omgezet in de distributie van korte animatiefilms. Na twintig jaar werd de Stichting Holland Animation op 31 december 2002 officieel ontbonden.¹⁷

In de periode na 1970 is het grote aantal films met een maatschappelijke invalshoek opvallend. Animatiefilm werd niet meer beschouwd als louter amusement, maar als een middel om een boodschap over te brengen. Deze boodschap wordt overgebracht met humor en een originele verbeeldingswijze.¹⁸ Filmmakers uit deze periode zijn bijvoorbeeld Paul Driessen en Geriit van Dijk. Driessen is samen met Van Dijk de enige hedendaagse animatiefilmer in Nederland is die zoveel vrije films gemaakt heeft dat van een oeuvre gesproken kan worden.¹⁹

In 1993 werd de Stichting Nederlands Instituut voor Animatiefilm (NIAf) opgericht. Dit instituut bestond de eerste jaren dus naast de Stichting Holland Animation. De doelstelling van het NIAf is het bevorderen van de animatiefilm in de meest ruime zin van het woord. Het NIAf tracht dit doel te bereiken door vorm en uitvoering te geven aan een educatie, kennis en informatiecentrum

¹⁴ Kees Broos, *Beeld voor Beeld: Nederlandse en internationale animatiefilm*. 1983, pp. 27-29

¹⁵ Idem, pp.30-32

¹⁶ Ton Gloudemans, *Korte geschiedenis van de animatiefilm*. 2004, p. 6

¹⁷ Nico Crama, Beeld en Geluidwiki. <http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Nico_Crama> (28-03-2011)

¹⁸ Ton Gloudemans, *Animatiefilms in Nederland*. Amsterdam 1991, pp. 154-155

¹⁹ Idem, p. 155

voor de animatiefilm. Het accent van het NIAf ligt bij de Werkplaats omdat dit de basis is van het instituut. Vanwege de groeiende internationale belangstelling is de naam van de Werkplaats in 1999 veranderd in Animatie Ateliers.²⁰ In augustus 2006 presenteerde het NIAf het rapport *Animatie – Erfgoed in beeld*. In dit rapport zijn de animatiecollecties (films, artwork en documentatie) van het Nederlands Instituut voor Animatiefilm, Filmmuseum en Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid beschreven. Ook worden er aanbevelingen gedaan ten aanzien van beleid en samenwerking tussen deze drie nationale instellingen als het gaat over beheer en behoud van animatiecollecties.²¹

Tegenwoordig zijn veel animatoren afhankelijk van dergelijke stichtingen en financiële steun om hun producties uit te brengen. Zo probeert de Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers door het platform BNO Animatie animatoren meer met elkaar in contact brengen door diverse activiteiten te organiseren. Het doel is om animatie meer bekendheid te geven, de ontwikkeling van het vak te bevorderen en professionalisering van animatoren te stimuleren.²²

1.3 Ontwikkelingen in de Nederlandse animatiefilm

In de jaren twintig en dertig was de vertoning van de tekenfilms in de bioscopen eerder regel dan uitzondering. De Amerikaanse cartoons hadden in Europa een stevige positie veroverd. Na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog verloren de Amerikaanse cartoons hun toppositie en ontstonden er mogelijkheden voor Europese en ook Nederlandse animatiefilms.²³

Bij verschillende Nederlandse filmbedrijven bestond de mogelijkheid om animatiefilms te maken. Voor veel Nederlandse animators bestond de praktijkervaring uit een opleiding in het reclamevak, bijvoorbeeld als grafisch ontwerper of illustrator. Naast de tekentechnische vaardigheden leerde men hier ook toegepast werken. De productie van animatiefilm bestond grotendeels uit reclame- en andere opdrachtfilms. Deze reclamefilms werden door veel mensen niet gezien als serieuze of 'echte' film. Pas in de jaren dertig, wat ook te maken had met de aanwezigheid van George Pal, begon met in Nederland oog te krijgen voor de kwalitatief betere, meer kunstzinnige reclamefilm.²⁴ De aanwezigheid van de studio van Pal in Eindhoven is voor Nederland ook de voedingsbodem geweest voor het ontstaan van een traditie in poppenanimatie.²⁵

Als gevolg van de bezetting veranderde er aan de kant van de film distributie en filmproductie veel. Voor de oorlog bestond er de Nederlandsche Bioscoopbond. Deze maakte plaats voor het Filmgilde der Nederlandsche Kulturkamer. De overheid ging zich tijdens de oorlog voor het eerst

²⁰ Nederlands Instituut voor animatiefilm <http://www.niaf.nl/niaf/nl/instituut/instituut_beleid.htm> (28-03-2011)

²¹ Nederlands Instituut voor animatiefilm

<http://www.niaf.nl/niaf/nl/informatiecentrum/informatiecentrum_onderzoek.htm> (05-04-2011)

²² Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers <<http://www.bno.nl/pages.php?page=4946>> (05-04-2011)

²³ Mette Peters en Egbert Barten, *Meestal in 't verborgene: animatiefilm in Nederland 1940-1945*. Abcoude 2000, p. 15

²⁴ Idem, pp. 15-19

²⁵ Ton Gloudemans, *Animatiefilms in Nederland*. Amsterdam 1991, p. 142

actief bezighouden met steun aan filmproductie. En animatiefilms behoorden volgens de nazi's tot hoog geprezen en gepromoteerde 'Kulturfilme', wat leidde tot het oprichten van verschillende animatiestudio's in Duitsland en Nederland.²⁶ Tot in de jaren zeventig in Nederland werd de markt van opdrachtfilm gedomineerd door Geesink en Toonder. In de jaren zeventig kwam aan deze dominante rol een einde. De studio's zetten hun filmactiviteiten wel voort, maar het gezicht van de Nederlandse animatiefilm werd meer en meer bepaald door een groeiend aantal onafhankelijk werkende filmmakers. Het individualisme van de Nederlandse animatiefilm heeft geleid tot een grote diversiteit aan stijlen en technieken. De overheidssubsidies om de producties te financieren speelden bij deze verandering een belangrijke rol. Commerciële principes, die een overheersende rol in de ontwikkeling van de Nederlandse animatiefilm hadden gespeeld, werden gedeeltelijk overboord gezet. De vormgeving kreeg meer diversiteit, originaliteit en werd meer eigentijds.²⁷

In 2001 wint Michael Dudok de Wit een Oscar voor zijn korte animatiefilm **FATHER & DAUGHTER**. Veel nieuwkomers bestormen het witte doek en krijgen veel internationale erkenning. Het aantal aanvragen voor animatieprojecten groeide gestaag en ook het contact met de makers werd intensiever.²⁸ Vandaag de dag speelt animatie een belangrijke rol binnen verschillende disciplines van kunst en toegepaste vormgeving, zoals film, games en interactieve media. Vrijwel ieder bewegend beeld dat in de media te zien is, is herleidbaar tot een vorm van animatie.²⁹

²⁶ Mette Peters en Egbert Barten, *Meestal in 't verborgene: animatiefilm in Nederland 1940-1945*. Abcoude 2000, p. 23

²⁷ Ton Gloudemans, *Animatiefilms in Nederland*. Amsterdam 1991, pp. 152-157

²⁸ Holland Animation Film Festival, Miranda Sloot, catalogus 2008.

²⁹ HBO Master Animatie <<http://www.akv.stjoost.nl/nl/masters/study/172/0/173>> (05-04-2011)

2. Holland Animation Film Festival

2.1 De beginjaren van het HAFF

Het Holland Animation Film Festival (HAFF) is opgericht in 1985. Gerrit van Dijk (1938), toen de voorzitter van de vereniging Holland Animation, lanceerde het idee van een Nederlands animatie film festival met een jaarlijkse basis waar de laatste onafhankelijke en opdracht films worden vertoont. Henk Camping de directeur van 't Hoogt filmtheater was voor het idee en vanaf dat moment had het festival een centrale locatie in Utrecht.³⁰ Gerben Schermer was destijds stagiair in 't Hoogt en hielp het festival mede organiseren. Er draaiden een stuk of dertig films. Voor de 'animatie fijnproevers' was er een retrospectief van de in 1973 overleden tekenaar-illustrator Ton van Saane. Verder werd er veel ruimte en tijd besteed aan de computeranimatie. Het HAFF werd vanaf dat jaar een tweejaarlijks festival.³¹

In 1987, het tweede jaar van het festival, wordt Gerben Schermer de directeur en hij is dat nu nog steeds. In 1992 is er een toename van 120 aanmeldingen voor de competitiefilms. In de catalogus van dat jaar wordt gesteld dat het goed gaat met de Nederlandse animatie. De toenmalige minister van cultuur mevrouw Hedy d'Ancona stelt dat de animatiefilm een volwaardige plaats in het kunstbestel moet krijgen en dat de overheid daarin een stimulerende rol moet spelen.³²

Sinds 2009 is het HAFF een jaarlijks festival om in het grote aanbod van animatie de ontwikkelingen nog beter te kunnen volgen, te signaleren en onder de aandacht te brengen. In het 'Animation Magazine' van 2009 wordt dan ook geschreven: *'Animatie is speerpunt van de beeldcultuur. Animatie is een uiterst veelzijdige kunstvorm en techniek. Animatie gaat moeiteloos samen met uiteenlopende disciplines en media als beeldende kunst en internet en heeft interessante toepassingen in de openbare ruimte. Het HAFF is het uitgelezen evenement om de ontwikkelingen en de veelzijdigheid van animatie te volgen.'* (Schermer, 2009)

In 2010 viert het HAFF zijn vijftienvigjarig jubileum. Er wordt van deze gelegenheid gebruik gemaakt om naar de toekomst van de kunstvorm te kijken. Andreas Hykade een animatiefilmmaker uit Duistland denkt dat de animatie voor volwassenen aan kracht zal winnen en een kunstvorm wordt voor een groot publiek. De festivals verrichten volgens hem pionierswerk om deze kunstvorm door te laten breken.³³ In dit jaar lanceert het HAFF ook twee nieuwe competities, namelijk een internationale competitie voor features en een competitie voor Europese studentenfilms. De aanmeldingen voor de competities bedroegen in 2010 meer dan 1500 films.

³⁰ Holland Animation Bulletin, Gerben Schermer, 1995

³¹ Holland Animation Film Festival, Catalogus 2010.

³² Holland Animation Film Festival, Catalogus 1992.

³³ Holland Animation Film Festival, programma, <<http://www.haff.nl/nl/programma/az-per-programmaonderdeel/>> (05-04-2011)

2.2 Ontwikkelingen van het HAFF

Doordat animatie een specifieke beeldtechniek is die steeds meer toepassing vindt in een breed spectrum van audiovisuele verschijningsvormen, is animatie niet meer een kunstvorm of ambacht op zichzelf. Animatie heeft zich verbreed, dankzij nieuwe technieken en raakvlakken met beeldende kunst, games en internet. Het HAFF wil deze nieuwe mogelijkheden en ontwikkelingen van animatie laten zien. Om al deze nieuwe ontwikkelingen beter te kunnen volgen is het HAFF van een tweejaarlijks naar een jaarlijks evenement gegaan. Ook worden de nieuwe mogelijkheden en ontwikkelingen in beeld gebracht door nieuwe programma onderdelen, bijvoorbeeld Holland Animation Junior (2002), The Cutting Edge, waarin de wisselwerking tussen film, beeldende kunst, games en internet wordt vertoond (2008) en de competitie voor webanimatie HAFFTube (2008).³⁴ In 2010 worden daar nog twee nieuwe programmaonderdelen aan toegevoegd. Tegenwoordig worden er met de computer animatiefilms gemaakt die destijds niet voor mogelijk werden gehouden.³⁵

In 2004 waren er ongeveer 12.000 bezoekers, dit was een stijging van twintig procent ten opzichte van het festival in 2002. In 2009 was het aantal bezoekers gegroeid tot ongeveer 20.000. Het besluit om er een jaarlijks festival van te maken is dan ook niet verkeerd.³⁶ De populariteit is sinds het eerste festival enorm toegenomen. Het festival heeft een internationale bekendheid gekregen, waardoor in 2010 wordt besloten om ook internationale competities toe te voegen.

Naast het festival publiceert het HAFF ook het *Holland Animation Bulletin*. Dit is een internationaal issue om mensen te informeren over de Nederlandse animatie. Dit bulletin gaat over in het jaarboek *The Dutch Shorts*. Deze tweetalige publicatie (Engels en Frans) is een belangrijk naslagwerk van de Nederlandse korte fictiefilm, korte documentaire en de korte animatiefilm. *The Dutch Shorts* wordt verspreid op internationale filmfestivals en film- en televisiebeurzen onder festivalprogrammeurs, distributeurs, inkopers voor televisie en de (inter)nationale filmers. Er wordt per filmtitel een korte tekst geplaatst over de film en de belangrijkste credits, beeldmateriaal en het contact voor sales. Dit vormt een helder overzicht van de Nederlandse korte films die gerealiseerd zijn per jaar.³⁷ In samenwerking met het NIAf heeft het HAFF ook een animatieplatform opgericht. Dit platform biedt een discussiegroep voor alle animatieprofessionals, zoals animatoren, regisseurs, studenten, docenten, producenten, onderzoekers, curatoren en alle liefhebbers van het brede medium animatiefilm. Het platform is een middel om contacten te leggen om buiten eigen grenzen te kijken.³⁸

³⁴ Holland Animation Film Festival, Gerben Schermer, Catalogus 2008

³⁵ Holland Animation Film Festival, Catalogus 2010

³⁶ Holland Animation Film Festival, archief,

<<http://haff.awn.com/index2.php?page=archieff&id=0&lang=nl&sub=&anim=&film=&letter=>> (06-04-2011)

³⁷ Rubenovski Kunst en Techniek, <<http://rubenovski.blogspot.com/2008/12/deadline-aanmelden-dutch-shorts-2009-5.html>> (05-04-2011)

³⁸ Holland Animation Film Festival, animatieplatform, <<http://www.haff.nl/nl/haff/animatieplatform/>> (06-04-2011)

3. Het verband tussen Nederlandse animatiefilms in Nederland en het HAFF

Het individualisme van de Nederlandse animatiefilm, wat leidde tot een grote diversiteit aan stijlen en technieken, is de kracht en tegelijkertijd de zwakte van de Nederlandse animatiefilm. Continuïteit in de productie van films kan slechts gewaarborgd worden wanneer er een of andere vorm van organisatie is. In 1973 werd daarom de Vereniging Holland Animation in het leven geroepen (later de Stichting Holland Animation). De vereniging was een spreekbuis naar de overheid, stimuleerde onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring, onderhield internationale contacten en droeg bij tot de promotie van de animatiefilm in binnen- en buitenland.³⁹ In 2002 hield de stichting op te bestaan, maar inmiddels kende Nederland het HAFF. Het festival is een van de weinige gelegenheden voor het bioscooppubliek om korte animatiefilms op doek te zien. Samen met het NIAf is het HAFF de enige professionele organisatie die de kunstvorm animatie centraal stelt. Een knelpunt van het NIAf is dat het accent ligt op de werkplaats (Animatie Ateliers), omdat dit de basis vormt van het instituut. Andere functies krijgen hierdoor minder nadruk en op die andere punten is het NIAf dan ook niet altijd zichtbaar, bijvoorbeeld bij de promotie.⁴⁰

Naast het NIAf en het HAFF is er het Nederlands Fonds voor de film. In 2009 is Willem Thijssen daar aangesteld als eerste animatie-intendant. Hij heeft jaarlijks 200.000 euro ter beschikking voor scenario-, storyboard- en projectontwikkeling.⁴¹ Een knelpunt bij het Filmfonds is dat het aanvragen bij het budget een relatief lange periode in beslag neemt. Ook richt het animatiebudget zich nadrukkelijk op de artistieke van de animatieproductie. Andere animatie, die bijvoorbeeld meer gericht is op een wat breder publiek komt voor dit budget minder snel in aanmerking.⁴²

In de catalogus van het HAFF uit 1998 wordt door Schermer al benadrukt dat met een breed aanbod van programma's en activiteiten het HAFF een bijdrage probeert te leveren aan de promotie en de ontwikkeling van animatie. Het festival is de enige plaats waar je een platform vindt voor alle nieuwe Nederlandse animatiefilms. Het HAFF organiseert niet alleen het festival, maar publiceert daarnaast ook het *Holland Animation Bulletin* wat later overging in *The Dutch shorts*. Door dit overzicht van Nederlandse animatiefilms probeert het HAFF meer aandacht te schenken aan de Nederlands animatiefilms naast het festival. De verspreiding op internationale filmfestivals en film- en televisiebeurzen onder festivalprogrammeurs, distributeurs, inkopers voor televisie en de (inter)nationale filmpers creëert nieuwe mogelijkheden voor animatiemakers om hun films te tonen.

³⁹ Ton Gloudemans, *Animatiefilms in Nederland*. Amsterdam 1991, p. 157

⁴⁰ Bart Drenth en Arjan Verhoeven, *Animatie in Nederland: deelonderzoek*. Utrecht 2008, p. 19

⁴¹ Holland Animation Film Festival, Catalogus 2009.

⁴² Bart Drenth en Arjan Verhoeven, *Animatie in Nederland: deelonderzoek*. Utrecht 2008, p. 20

Conclusie

Samenvattend is de productie van Nederlandse animatiefilms in Nederland pas laat op gang gekomen. Vanaf het midden van de jaren dertig is er sprake van een min of meer constante productie van animatiefilms. Daarin hebben de animatoren George Pal, Joop Geesink en Marten Toonder een grote rol gespeeld. Vanaf het begin van de jaren zeventig is werd het gezicht van de Nederlandse animatiefilm meer bepaald door onafhankelijke filmmakers. Deze verandering van een studio gerichte productie naar individuele producties had een grote invloed op de inhoud en vormgeving van de animatiefilms. Het leidde tot diverse technieken en stijlen, waardoor animatie een meer artistiek karakter kreeg. De mogelijkheden om het grote publiek te bereiken werd steeds kleiner, animatiefilms verdwenen uit het bioscoopprogramma en werden niet structureel getoond op de televisie. In 2001 wint Michael Dudok de Wit een Oscar en het aantal aanvragen voor animatieprojecten groeit gestaag. Doordat de vrije producties bijna geheel afhankelijk zijn van het Nederlands Fonds voor de Film en het NIAf zich teveel richt op de animatie ateliers, is er een grote weggelegd voor het HAFF om de Nederlandse animatiefilms te promoten. Het HAFF ontwikkelt mee met de animatiesector. Zijn er nieuwe ontwikkelingen in de animatie, dan brengt het HAFF deze in beeld. De Nederlandse animatiefilms worden niet alleen maar gepromoot door het festival maar ook door de nevenactiviteiten van het HAFF, bijvoorbeeld door de productie van het overzicht van *The Dutch Shorts*. Hierdoor kunnen verschillende distributeurs de Nederlandse animatiefilms inkopen en vertonen op andere plekken dan op het HAFF.

Concluderend kan ik dan ook stellen dat het HAFF een zeer positieve bijdrage levert aan de promotie van de Nederlandse animatiefilm. Zij doen dit niet alleen in Nederland, maar door de internationale bekendheid van het HAFF, ook in het buitenland. Door de populariteit van het festival, met in 2009 ongeveer 20.000 bezoekers, raakt de Nederlandse animatie bekend bij een breed publiek. Ook worden de animatiefilms bekend bij verschillende distributeurs, mede dankzij *The Dutch Shorts*, waardoor de markt blijft groeien.

Literatuurlijst

- Beeld en Geluidwiki, *Nico Crama*, <http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Nico_Crama> geraadpleegd op 28 maart 2011
- Bendazzi, G. *Cartoons: one hundred years of cinema animation*. London: John Libbey, 1994.
- Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers <<http://www.bno.nl/>> Home, geraadpleegd op 5 april 2011
- Broos, K. *Beeld voor Beeld: Nederlandse en internationale animatiefilm*. Den Haag: Stichting Holland Animation, 1983.
- Drenth, B., Verhoeven, A. *Animatie in Nederland. Deelonderzoek. 15 februari 2008*.
- Gloudemans, T. "Animatiefilms in Nederland" in *Jaarboek Mediageschiedenis 3*. Amsterdam, 1991.
- Gloudemans, T. *Korte geschiedenis van de animatiefilm*. S.I. 2004
- HBO Master Animatie, AKV St. Joost, <<http://www.stjoost.nl/nl/study/studyByMasters/172/0/173>> geraadpleegd op 5 april 2011
- Holland Animation Film Festival Bulletin
- Holland Animation Film Festival Catalogus
- Holland Animation Film Festival <<http://www.haff.nl/nl/>> Home, geraadpleegd op 5 maart 2011
- Nederlands Instituut voor Animatiefilm <<http://www.niaf.nl/niaf/nl/index.htm>> Home, geraadpleegd op 28 maart 2011
- Peters, M., Barten, E. *Meestal in 't Verborgene: animatiefilm in Nederland 1940-1945*. Abcoude: Uniepers, 2000.
- Rubenovski Kunst en Techniek, Ruben Sinkeldam maandag 1 december 2008 <<http://rubenovski.blogspot.com/2008/12/deadline-aanmelden-dutch-shorts-2009-5.html>> geraadpleegd op 5 april 2011
- Wells, P. *Understanding Animation*. London: Routledge, 1998.